

Rikicin Yanayi Rikicin Hakkin Yara ne

Gabatar da Fihirisar Hadarin Yanayin Yara

An Kirkiri wannan fassarar Babban Ta'kaitaccen Bayani na wannan rahoto ne tare da hadin gwiwar Climate Cardinals. Climate Cardinals kungiya ne mai zaman kan ta na matasa na kasa da kasa wanda ke fassara binciken canjin yanayi da bayanai zuwa yaruka da yawa don su isa ga matasa da shugabanni da yawa.

Climate Cardinals sun dauki fassarar wannan rahoton na Hukumar kula da Kananan yara ta majalisar dinkin duniya (UNICEF) zuwa harsunan da ba na yaren hukuma na Majalisar Dinkin Duniya ba. UNICEF ta yi maraba da wadannan ayyukan amma a lura cewa an shirya fassarorin a Karkashin daukar nauyin Climate Cardinals ne. UNICEF ba ta daukar wani nauyi domin ingancin wadannan fassarorin. A cikin aiki don cimma babbar fa'idar isar da ilimi na UNICEF, UNICEF tana farin cikin taimakawa Climate Cardinals wajen samar da wadannan fassarorin.

Babban Takaitaccen Bayani

Rikicin yanayi shine ma'anar kalubalen haƙkin dan adam da na yara na wannan karni, kuma tuni yana da mummunan tasiri akan rayuwar yara a duniya. Fahimtar inda da kuma yadda yara ke cikin mawuyacin hali musamman ga wannan rikicin yana da mahimmanci wajen sanin yadda za'a bullo wa abun. Fihirisar Hadarin Yanayi na Yara ya ba da cikakken bayani na farko game da yadda yara suke a bayyane da kuma rauni ga tasirin canjin yanayi don taimakawa wajen fifita ayyuka ga wadanda ke cikin hađari kuma a Karshe tabbatar da cewa yaran yau sun gaji duniya mai dadin rayuwa.

Muna ja da, kuma Ketare, muhimman iyakokin duniya

Muna ketare mahimman iyakoki a cikin tsarin halitta na Duniya, gami da canjin yanayi, asarar halittu mabanbanta, da kara yawan gurbata a cikin iska, kasa, ruwa da tekuna. Hadarin yanayi da muhalli, gиргizar kasa da matsin lamba tuni sun kasance suna da mummunan tasiri ga lafiyar yara a duniya. Yayin da aka karya wadannan iyakokin, haka nan kuma daidaitaccen yanayin halitta wanda wayewar dan adam ya dogara da shi don habaka da bunkasa. Yaran duniya ba za su iya dogaro da wadannan yanayin ba kuma dole ne su nema wa kan su hanya a cikin duniyar da za ta zama mafi hađari da rashin tabbas a cikin shekaru masu zuwa.

Ta hanya yin amfani da bayanai masu matukar kyau na yanki, wannan rahoton yana ba da sabon shaida na duniya ne game da yawan yara wadanda ke fuskantar yanayi iri-iri da hadarin muhalli, gиргиза da damuwa a halin yanzu:

Abubuwan da ke faruwa na kwatsam da matsakaita:

- **Yara miliyan 820 (sama da kashi d'aya bisa uku na yara a duniya) a halin yanzu suna fuskantar tsananin zafi. Wannan yana iya yin muni yayin da matsakaicin yanayin yanayi na duniya ke Karuwa, kuma yanayin yanayi ya zama mafi ɓarna. Shekarar 2020 ta kasance mafi zafi a tarihi.**
- **Yara miliyan 400 (kusun 1 cikin yara 6 a duniya) a halin yanzu suna fuskantar bala'in guguwa. Wannan yana iya yin muni yayin da mahaukaciya guguwa mai Karfi (wato Rukuni na 4 da 5) ke Karuwa da yawa, Karfin ruwan sama yana Karuwa, kuma yanayin guguwa yana canzawa.**

- Yara miliyan 330 (1 cikin yara 7 a duniya) a halin yanzu suna fuskantar bala'in ambaliyar ruwa. Wannan yana iya yin muni yayin da Kanƙara ke narkewa, kuma hazo yana Karuwa saboda yawan abubuwan da ke cikin ruwa a cikin yanayi sakamakon matsanancin yanayin zafi.
- Yara miliyan 240 (1 cikin yara 10 a duniya) a halin yanzu suna fuskantar bala'in ambaliyar ruwa a gabar teku. Wannan yana iya yin muni yayin da matakan teku ke ci gaba da hauhawa, tare da habaka tasirin da yawa lokacin suka hade da Karfin guguwa.

Canje-canje masu faruwa a hankali:

- Yara miliyan 920 (sama da kashi daya bisa uku na yara a duniya) a halin yanzu suna fuskantar matsanancin rashin ruwa. Wannan yana iya yin muni yayin da canjin yanayi ke Kara aukuwa da kuma tsananin fari, damuwar ruwa, sauye-sauye na yanayi da na banbancin shekaru – sannan bukatar ruwa yana Karuwa, wanda ke haifar da raguwar ruwan ƙasa.
- Yara miliyan 600 (sama da 1 cikin yara 4 a duniya) a halin yanzu suna kamuwa da cututtukan da ke dauke da ƙwayoyin cuta, kamar zazzabin cizon sauro da dengue, da sauransu. Wataƙila wannan zai yi muni yayin da yanayin zafi da yanayin yanayi na sauro da ƙwayoyin cuta da ke watsa waɗannan cututtuka ke yađuwa.

Gurbacewar muhalli da damuwa:

- Yara biliyan 2 (kusun kashi 90 cikin dari na yara a duniya) a halin yanzu suna fuskantar hadarin gurbataccen iska wanda ya wuce $10\mu\text{g}/\text{m}^3$. Mai yiyuwa ne wannan ya yi muni sai dai idan an samu raguwar Konewar mai da ke haifar da gurbataccen iska.
- Yara miliyan 815 (sama da kashi daya bisa uku na yara a duniya) a halin yanzu suna fuskantar hadarin gubar dalma saboda fallatsa a cikin gurbataccen iska, ruwa, kasa da abinci. Wataƙila wannan zai yi muni ba tare da Karin alhakin samarwa, amfani da sake amfani da samfur'an da ke da alaƙa da gubar dalma ba.

Yara sun fi kamuwa da sauvin yanayi da girgizar muhalli fiye da manya saboda wasu dalilai:

Sun fi rauni a jiki, kuma ba sa iya jurewa da tsira da gurgiza kamar ambaliyar ruwa, fari, tsananin yanayi da zafin rana.

- Su ne mafiya rauni a zahiri; abubuwa masu guba, irin su gubar dalma da sauran nau'o'in gurbataccen iska, suna shafar yara fiye da manya, ko da kuwa a kananana mataki na bayana.
- Sun fi fuskantar hadarin mutuwa idan aka kwtanta da manya daga cututtuka wadanda zasu iya muni a sanadin canjin yanayi, kamar zazzabin cizon sauro da dengue.
- Suna da gaba dayan rayuwarsu a gabansu - duk wani rashid sakamakon yanayi da gurbacewar muhalli a Kuruciya na iya haifar da raunin dama na rayuwa.

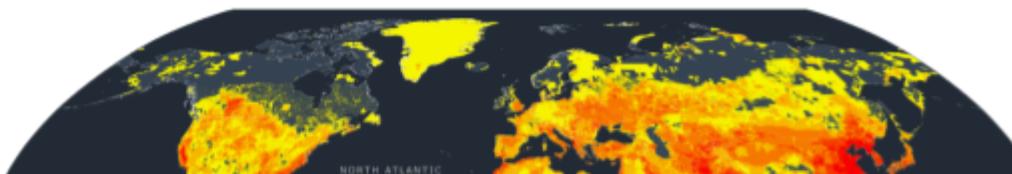
Wannan rahoton kuma ya yi bincike a karon farko yawan yara nawa ke rayuwa a yankunan da ke fuskantar yanayi da yawa, mai rikitawda hadarin muhalli:

Wani lamari na musamman mai damuwa game da wadannan hadarurruka shi ne cewa sun hadu da juna. Wadannan yanayi da hadarin muhalli, gurgiza da matsaloli ba sa faruwa a ware. Fari, ambaliyar ruwa da matsanancin yanayi, hafe da sauran matsalolin muhalli, suna hadar juna. Wadannan hadarin ba za su iya kara tabarbarewa juna kawai ba, har ma suna iyakance aljihun al'umma da habaka rashin daidaituwa. Hakanan suna hulda tare da sauran hadarin zamantakewa, siyasa da kiwon lafiya, gami da COVID-19. Haduwan hadarurruka a karshe yana sanya wasu bangarorin duniya mafiya rashin tabbas da hadari ga yara – yana tsananin rage kimar su nan gaba.

Muhimman bayanai na hadari mai hadewa:

- Kusan kowane yaro (>kashi 99 cikin dari) a doron kasa yana fuskantar akalla dayan wađannan yanayin da hadarin muhalli, gurgiza ko matsaloli
- Yara biliyan 2.2 suna fuskantar akalla biyu daga cikin wađannan manyan yanayi da hadarin muhalli, gurgiza da matsaloli
- Yara biliyan 1.7 suna fuskantar akalla uku daga cikin wađannan manyan sauvin yanayi da hadarin muhalli, gurgiza da damuwa suna mamaye junansu
- Yara miliyan 850 suna fuskantar akalla huđu daga cikin wađannan yanayi da hadarin muhalli, gurgiza da matsaloli
- Yara miliyan 330 suna fuskantar akalla biyar daga cikin wađannan manyan sauvin yanayi da hadarin muhalli, gurgiza da damuwa suna mamaye juna
- Yara miliyan 80 suna fuskantar akalla shida daga cikin wađannan yanayi da hadarin muhalli, gurgiza da matsaloli

Taswira ta 1: Haduwar Hadarin Yanayi da Hadarin Muhalli, Gurgiza da Matsaloli

**Yawan Hadari, Gurgiza ko
Matsaloli:**

Tushe: Wannan taswirar ta hada bayanai daga: the World Resources Institute (WRI); United Nations Environment (UNEP); The Global Assessment Report, UNDRR; The Center for International Earth Science Information Network (CIESIN); The Malaria Atlas Project; Messina et al.; Kraemer et al.; The Climate Research Unit, University of East Anglia; The Atmospheric Composition Analysis Group; and UN World Population Prospects (bita na 2019). Dubi hanyar bincike don cikakkun bayanai.

Rashin samun damar yara ga ayyuka masu muhimmanci, kamar na kiwon lafiya, abinci mai gina jiki, ilimi da kariyar zamantakewa, yana sa su zama masu saurin kamuwa.

Ba wai kawai sauvin yanayi da hadarin muhalli na yin illa ga yara ba ga ayyuka masu muhimmanci, shi ma rashin samun dama ga muhimman ayyuka yana rage juriya da karfin daidaituwa, yana kara kara hadarin su ga yanayi da hadarin muhalli. Don haka, an kirki wani mugun yanayi, yana tura yara mafi rauni cikin zurfin talauci a lokaci guda tare da kara hadarin fuskantar mafi muni kuma mafi hadari ga tasirin canjin yanayi.

Kawai mafita na dogon lokaci ga matsalar canjin yanayi shine rage gurbataccen iska zuwa matakhan aminci – ya isa zuwa sifili nan da 2050 domin ci gaba da tafiya kan dumamar yanayi wanda bai wuce 1.5°C ba. Duk da haka, sauvin yanayi ya kasance cewa ko Karin rage karfi zai dauki shekaru da yawa don juyar da tasirin canjin yanayi, kuma ga yaran yau, wannan zai yi latti kwarai. Sai dai idan mun saka hannun jari sosai wajen daidaitawa da juriya na ayyukan zamantakewa ga yara biliyan 4.2 da za'a haifa a cikin shekaru 30 masu zuwa, za su fuskanci Karin hadari ga rayuwarsu da jin dadinsu. Duk wani gyare-gyare dole ne ya dogara da natsatstsen kimantawa na yanayin yanayi da hadarin muhalli, girgiza ko damuwa, da kuma matakkin da yara ke ciki na hadari. Fahimtar raunin yara yana da muhimmanci don fahimtar cikakken yanayin da yanayi da hadarin muhalli ke iya shafar jin dadin su, har ma da rayuwarsu. Wannan rahoton yana ba da tsarin dabaru, kayan aiki da gwaji na farko a matakkin duniya na fuskantar da yara ke

da rauni na yanayi da hadarin muhalli, girkiza da damuwa – don fifita taimako ga wadanda ke cikin hadarin sosai.

Gabatar da Fihirisar Hadarin Yanayi na Yara (CCRI: Wannan rahoton ya hada da wannan abu mai tasowa na sabbin shaidu tare da bayanai kan raunin yara don gabatar da cikakken ra'ayi na farko game da hadarin yanayi daga mahangar yaro.

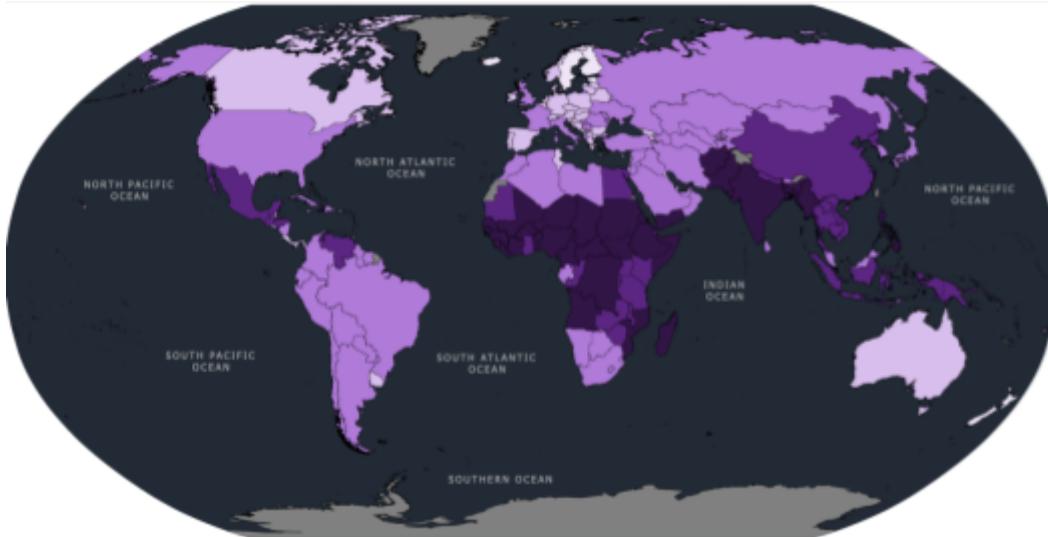
The CCRI composite index is a multi-shock model that aims to capture the exposure of children to multiple climate and environmental shocks and stress. It is a multisectoral model that seeks to represent a balanced view of the different sectors involved in the well-being of children, focusing on aspects that could contribute to, or aggravate, child deprivation in the context of climate-related and environmental shocks and stresses.

Fihirisar hadin CCRI wani samfuri ne mai firgitarwa wanda ke da niyyar daukar yadda yara ke fuskantar yanayi da yawa da girkiza muhalli da damuwa. Samfura ne mai dimbin yawa wanda ke neman wakiltar daidaitaccen ra'ayi game da fannoni dabab-daban da ke da alaka da jin dadin yara, yana mai da hankali kan abubuwana da za su iya ba da gudummawa, ko tsanantawa, hana yara a cikin abun da da ya shafi yanayi da girkizar muhalli da damuwa. .

Samfurin yana da tsarin abubuwana da yawa, inda aka gina jigidar CCRI ta hanyar hada jerin alamomi a cikin ginshīkai guda biyu:

- Ginshīki na 1 yana auna fuskanta zuwa yanayi da girkizar muhalli da damuwa.
- Ginshīki na 2 yana nuni ga raunin yara.

Taswira ta 2: Fihirisar Hadarin Yanayi na Yara (CCRI)

**Fihirisar Hadarin Yanayi da
Muhalli na yara (CCRI):**

Mai Matukar yawa

Mai yawa

Matsakaici-Mai yawa

Mara yawa-Matsakaici

Mara yawa

Babu bayanai

Tushe: CCRI ya kunshi alamomi da yawa da ya hada da fadin yanayi da hadarin muhalli, girkiza da damuwa, gami da raunin yara, duba cikakken rahoto domin bayanai.

A duniya, kusan yara biliyan 1 (kusan rabin yaran duniya) suna zaune a cikin Kasashe masu hadari sosai, a cewar CCRI.

Haka nan kuma:

- Wurare mafiya hadari a Duniya suna ba da gudummawa kadan ga abubuwani da ke haifar da canjin yanayi – Kasashe 33 masu hadarin gaske suna fitar da kasa da kashi 10 cikin dari na iskar gas na duniya. Kasashe goma mafi hadari suna fitar da kashi 0.5 cikin dari na hayañin duniya.
- Almost all (29 out of 33) out of the extremely high-risk countries are also considered fragile contexts
- Kusan duk (29 daga cikin 33) daga cikin Kasashe masu hadarin gaske ana kuma daukar su abubuwani da ba su da kyau
- Kashi daya cikin hudu (8 cikin 33) na Kasashe masu hadarin gaske suna da matsanancin kaura –tare da sama da kashi 5 cikin dari na yawan mutanen da suka yi hijira.
- Babu dayan Kasashe masu hadarin gaske wadanda ke da maki (> kashi 80 cikin dari) akan tallafi da aiwatar da dabaruun DRR na kasa daidai da Tsarin Sendai.
- Kashi 40 cikin dari na Kasashe masu hadarin gaske ne kawai suka ambaci yara da/ko matasa a cikin Gudummawar Kasa (NDCs)
- Kasashe masu hadarin gaske sun karbi dala biliyan 9 ne kawai dangane da kwararar kudi na duniya, galibi a cikin tsarin ODA, akan binciken makamashi mai tsabta, habakawa da samarwa.

- Yawancin (28 daga cikin 33) na kasashe masu hadarin gaske suna da karancin d'aukar nauyin tashoshin sa ido na kasa – kasa da kashi 10 cikin dari na yawan yaran suna zaune a tsakanin kilomita 50 na tashar sa ido

Hanya daya tilo da za a bi don sauvin yanayi ita ce rage fitar da hayaki mai gurbata muhalli. Duk da haka, akwai ayyuka da yawa wadanda ke rage fuskantar da yara da raunin da zai iya rage girman hadarin yanayin su gaba daya, misali:

Zuba jarin da ke inganta hanyoyin samun tsayayyiya ruwa, ayyukan Tsafra da Kiwon lafiya (WASH) na iya rage hadarin sauvin yanayi ga yara miliyan 415.

Inganta samun dama ga ayyukan WASH masu jurewa na iya hadawa da, misali, cikakken kimanta albarkatun ruwa, saka hannun jari a hanyoyin samar da ruwa dabab-daban, yin amfani da makamashi mai sabuntawa, da yin aiki tare da kasuwannin cikin gida da kamfanoni masu zaman kansu don tabbatar da cewa an gina ayyukan ruwa da tsafra muhalli hafe da hadarin yanayi. Hakanan yana iya hadawa da habaka wuraren adana ruwa a matakinkiyali, da kuma tsarin ruwa mai amfani da yawa wanda ke ba da ruwa don bukutun gida da na rayuwa. A matakinkasa da kasa ya haifa da cikakken gudanarwa, kariya da sa ido kan albarkatun ruwa. Karfafawar alumma yana da ala'ka mai karfi da juriyar ayyukansu na WASH.

Zuba jarin da ke habaka sakamakon ilimi na iya rage gaba dayan hadarin sauvin yanayi ga yara miliyan 275.

Zuba jari a ilimi mai dorewa yana da babban sakamako mai yawa. Ingantaccen ilimi wanda ke gina ilimi da Kwarewa zai ba da gudummawa ga ingantattun ayyukan dorewa da rage gurbataccen iska a matakinkutum, na hukumomi da kuma na gari. Inganta sakamakon ilimi na iya hadawa, a misali, saka hannun jari a cikin abubuwan more rayuwa wadanda ke iya jurewa bala'o'i don rage katsewa na dogon lokaci ga tsarin ilmantarwa na yara, da kuma hanyoyin da ke kara samun dama, kamar ilmantarwa na dijital, da adalci. Daidaita samun dama yana da mahimmanci daga mahangar jinsi, daga yanayin sake zagayowar rayuwa (tun daga Kuruciya har zuwa samartaka), haka kuma ga yara masu nakasa wadanda galibi ana kebance su. Inganta sakamakon ilimi na iya nufin tabbatar da ingantaccen koyarwa, kamar samar da muhalli mai aminci, da zumunci, kwararrun malamai masu kwazo, da koyarwa cikin yarukan da dalibai za su iya fahimta. Wannan yana nufin duka habaka sabon ilimin da kimiyya game da canjin yanayi zuwa tsarin karatun kasa da kuma tabbatar da cewa yara sun sami kwarewar da suke bukata don samun nasara a rayuwa. Wadannan Kwarewa ne da suka dace da makomar aiki, gami da

bunKasa tattalin arziKin kasa da kuma abubuwan rayuwa wadanda ba su da saukin kamuwa da tasirin canjin yanayi da lalacewar muhalli. Har ila yau, koyo na dabaru yana da mahimmanci don Karfafa yara, matasa da malamai don shiga cikin rage sauvin yanayi, daidaitawa da ayyukan sauvin yanayi a makarantu, don Karfafa yara su zama wasu sashe na kawo mafita ga canjin yanayi.

Zuba jarin da ke inganta samar da ayyukan kiwon lafiya da abinci mai gina jiki na iya rage gaba dayan hadarin sauvin yanayi ga yara miliyan 460.

Inganta hanyoyin samun ayyuka na kiwon lafiya na iya hadawa da, a misali, kamar saka hannun jari a cikin ayyuka na kulawa da uwa da jarirai, ci gaba da shirye-shiryen rigakafi, da tallafawa ayyukan rigakafin, habakawa da warkar da hakanniya, gudawa, zazzabin cizon sauro da sauran yanayin lafiyar yara. Har ila yau, ya hada da gano sauve-sauyen barazanar kiwon lafiya da yara ke fuskanta sakamakon yanayi da abubuwan muhalli da fifita bada kulawa kan kiwon lafiya daidai gwargwado. Hakanan yana iya hadawa da tallafawa lafiyar matasa da jin dadin rayuwa da bayar da takamaiman bayanan kiwon lafiya. Bugu da kari, yana bukatar Karfafa tsarin kiwon lafiya don isar da ayyuka ingantacce ga yara.

Zuba jarin da ke inganta damar samun kariya ta zamantakewa da rage talauci na iya rage yawan hadarin yanayi ga yara miliyan 310.

Inganta samun dama ga kariyar zamantakewa yana bukatar aiki don daukar bayanai na duniya game da fa'idodin yara da na iyali tare da tabbatar da cewa tsarin kariya na zamantakewa yana ba da hadin kai zuwa wasu muhimman ayyuka a kiwon lafiya, ilimi da abinci mai gina jiki gami da ma'aikatan jin dadin rayuwar jama'a. Inganta yanayin sauvin yanayi na tsarin kariya na zamantakewa yana da muhimmanci don haka sun fi dacewa su daidaita da saurin canza yanayin girgiza da damuwa. Wannan yana bukatar fahimtar tasirin ci gabon canjin yanayi da yara da masu kula da su ke fuskanta da daidaita martanin kariyar zamantakewa don samun damar amsawa cikin sauri. Daga mahangar yara da danginsu, wannan na iya haifar da girgizawar yanayi ya kasance wani rushewa na wucin gadi maimakon tura iyalai cikin talauci na tsawon lokaci.

Rikicin yanayi yana haifar da rikicin haKKin yaro. Yana haifar da matsalar ruwa ... rashin lafiya ... rikicin ilimi ... rikicin kariya ... da rikicin shiga. Yana barazana ga rayuwar yara Kwarai. A duk wadannan hanyoyi, yana tauye haKKokin yara – kamar yadda aka bayyana a cikin Yarjejeniyar Yancin Yara na Majalisar Dinkin Duniya.

Abin takaici, wannan farkon ne kawai. A cewar IPCC, ana bukatar rage gurbatacciyar iskar gas ta duniya zuwa rabi nan da shekarar 2030 kuma a rage zuwa sifili nan da 2050 don gujewa mummunan tasiri nashi,

amma yawancin kasashe basa kan hanyar cimma wađannan manuofin. Inganta juriyar ayyukan da yara ke buƙata zai zama dole duk abin da makomar zata kasance: koda an daina watsa gurbataccen iska a yau, yanayin zafin duniya zai ci gaba da karuwa – yana cutar da wađanda suka fi rauni da farko. Muna buƙatar hanzarta ayyukan da ke kare yara daga tasirin, tare da rage hayaki – cikin gaggawa. Akwai mafita da yawa masu alfarma da za a zana daga – gami da mafita na tushen yanayi. Daya daga cikin mafita mafi dorewa shine juyawa zuwa tsarin tattalin arziki wanda ke raba habakan tattalin arziki daga amfani da burbushin mai don haka rage hayaki zuwa matakan aminci. Wani kuma shine yin shawara kai tsaye tare da yara su da kansu – yara da matasa suna da muhimman ra'ayoyi game da duniyar da suke so kuma suna buƙatar bunkasar sa. Sai kawai da irin wannan aikin mai canzawa da gaske za mu yi wasiyya ga yara duniya mai dadin rayuwa.